

ÜMUMDÜNYA TİCARƏT TƏŞKİLATININ İNKİŞAF ETMƏKDƏ OLAN ÖLKƏLƏRLƏ ƏLAQƏLƏRİ

Xülasə

Dünya Ticarət Təşkilatı (DTT) müxtəlif üzvlər arasında ticarət əlaqələrini asanlaşdırmaq vəzifəsi daşıyan global ticarət idarəçiliyinin təməl sütunu kimi dayanır. Bununla belə, DTT ilə inkişaf etməkdə olan ölkələr arasındakı dinamika çətinliklər və imkanları özündə əks etdirən mürəkkəb yanaşma tələb edir. Bu məqalə DTT ilə inkişaf etməkdə olan ölkələr arasında çoxşaxəli əlaqələri araşdırır, tarixi kontekst, əsas prinsiplər, ticarətin liberallaşdırılması səyləri, xüsusi razılaşma müddəaları, inkişafa yardım, mübahisələrin həlli mexanizmləri və gələcək inkişaf istiqamətlərini araşdırır.

Açar sözlər: Dünya Ticarət Təşkilatı, inkişaf etməkdə olan ölkələr, global ticarət, liberallaşma.

Giriş

DTT-nin və onun sələfi olan Tariflər və Ticarət üzrə Baş Sazişin (TTBS) yaradılması global ticarət tarixində mühüm hadisə idi və inkişaf etməkdə olan ölkələrin beynəlxalq ticarət sistemində inteqrasiyasını hədəfləyirdi. DTT-nin ilkin məqsədləri inkişaf etməkdə olan ölkələrin global ticarətdə daha fəal iştirak etmək istəklərini əks etdirən inkişafın dəstəklənməsi və ticarətin liberallaşdırılmasının təşviq edilməsini əhatə edirdi.

DTT inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün əhəmiyyətli təsirləri olan ayrı-seçkiliyə yol verməmək, şəffaflıq və mübahisələrin həlli prinsipləri əsasında fəaliyyət göstərir. Bu prinsiplər ədalətli ticarət təcrübələri üçün çərçivə təklif etsə də, inkişaf etməkdə olan ölkələrin müxtəlif iqtisadi imkanlarını və zəifliklərini nəzərə alaraq onların tətbiqi zamanı problemlər yaranır. Bundan əlavə, Kənd Təsərrüfatı üzrə Saziş və Əqli Mülkiyyət Hüquqlarının Ticarətlə Əlaqədar Aspektləri üzrə Saziş (TRIPS) kimi əsas sazişlər inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün həm imkanlar, həm də problemlər təqdim edərək ticarət dinamikasını formalaşdırır [1].

Dünya Ticarət Təşkilatının inkişaf etməkdə olan ölkələrlə əlaqələri

DTT çərçivəsində ticarətin liberallaşdırılması səyləri inkişaf etməkdə olan ölkələrə ixrac artımı və iqtisadi inkişaf üçün imkanlar təklif edərək global ticarətin artmasına səbəb olmuşdur. Bununla belə, tarif və qeyri-tarif maneələri səbəbindən inkişaf etmiş ölkə bazarlarına çıxışda problemlər qalmaqdadır. İnkişaf etməkdə olan ölkələrin bazara çıxışını genişləndirmək səyləri DTT danışıqlarında əsas məqsəd olaraq qalır və rəqabət mühitini bərabərləşdirmək və inklüziv ticarət təcrübələrini təşviq etməkdir.

İnkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr arasındakı fərqləri qəbul edərək, DTT inkişaf etməkdə olan ölkələrin spesifik ehtiyaclarını və məhdudiyyətlərini ödəmək üçün xüsusi və

diferensial razılaşma müddəaları təklif edir. Bu müddəalar ticarət öhdəliklərini yerinə yetirməkdə çeviklik və dəstək təmin etməklə inkişaf etməkdə olan ölkələrin qlobal ticarət sistemində inteqrasiyasını asanlaşdırmaq məqsədi daşıyır. Bununla belə, bu müddəaların effektiv şəkildə həyata keçirilməsində və onların ədalətli tətbiqinin təmin edilməsində problemlər yaranır [2]. DTT inkişaf etməkdə olan ölkələrin ticarətlə bağlı imkanlarını artırmaq və davamlı inkişafı dəstəkləmək üçün inkişafa yardım və potensialın yaradılmasına dəstək verir. Təkmilləşdirilmiş İnteqrasiya Çərçivəsi (EIF) və Ticarətin Asanlaşdırılması Sazişi (TFA) kimi təşəbbüslər inkişaf etməkdə olan ölkələrin ticarət imkanlarını gücləndirmək məqsədi daşıyır, lakin inkişaf etməkdə olan ölkələrin müxtəlif ehtiyaclarını hərtərəfli həll etmək üçün əlavə səylər tələb olunur. DTT mübahisələrinin həlli mexanizmi çərçivəsində inkişaf etməkdə olan ölkələri əhatə edən mübahisələr ticarət mübahisələrinin idarə edilməsinin mürəkkəbliyini göstərir. Mexanizm mübahisələrin həlli üçün forum təklif etsə də, inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün prosesin əlçatanlığı və ədalətliliyi ilə bağlı narahatlıqlar davam edir. İnkişaf etməkdə olan ölkələrin mübahisələrin həlli proseslərində iştirakını artırmaq üçün səylər DTT çərçivəsində onlara ədalətli rəftarın təmin edilməsi üçün çox vacibdir [3].

DTT ilə inkişaf etməkdə olan ölkələr arasında əlaqələri gücləndirmək üçün əsas diqqət inklüzivlik, şəffaflıq və inkişaf yönümlü ticarət siyasətlərinə verilməlidir. Qlobal ticarət sistemində inkişaf etməkdə olan ölkələrin üzləşdiyi xüsusi ehtiyacları və problemləri həll etmək üçün gücləndirilmiş dialoq, potensialın yaradılması və ünvanlı yardım vacibdir. Bundan əlavə, daha ədalətli və dayanıqlı ticarət mühitinin təşviqi ticarətin faydalarının inklüziv şəkildə bölüşdürülməsini təmin etmək üçün bütün DTT üzvlərinin kollektiv səylərini tələb edir.

Nəticə

DTT ilə inkişaf etməkdə olan ölkələr arasındakı əlaqələr problemlər və imkanların mürəkkəb qarşılıqlı təsiri ilə xarakterizə olunur. DTT qlobal ticarət əlaqələrini inkişaf etdirmək üçün platforma təklif etsə də, inkişaf etməkdə olan ölkələrin müxtəlif ehtiyaclarını və istəklərini qarşılamaq əsas məsələ olaraq qalır. Inklüzivliyi qəbul etməklə, inkişaf yönümlü ticarət siyasətini təşviq etməklə və üzv dövlətlər arasında əməkdaşlığı inkişaf etdirməklə DTT inkişaf etməkdə olan ölkələrin maraqlarının irəliləyişində və qlobal miqyasda ümumi rifahın təşviqində mühüm rol oynaya bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. Continuity and change in the World Trade Organization: Pluralism Past, Present, and Future. Cambridge University Press for The American Society of International Law. American Journal of International Law. January 2023
2. K. C. Fung, Alicia Garcia-Herrero, Alan Siu. Developing countries and the World Trade Organization: A foreign influence approach. The Journal of International Trade & Economic Development. Vol. 19, 2010 - Issue 1. Pp. 187-201
3. Shalendra D. Sharma. The World Trade Organization And implications for developing countries. Vol. 17, No. 2 (Summer-Fall 1997), pp. 61-75 (15 pages). SAIS Review (1989-2003)
4. Agreement Establishing the World Trade Organization (https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/04-wto.pdf).
5. <https://www.wto.org/>

Эльман Зоҳраб оглы Оруджов
Доктор философии по экономическим наукам

Отношения между всемирной торговой организацией и развивающимися странами

Резюме

Всемирная торговая организация (ВТО) выступает краеугольным камнем управления глобальной торговлей, задачей которой является содействие торговым отношениям между различными членами. Однако динамика отношений между ДДТ и развивающимися

странами требует комплексного подхода, включающего как проблемы, так и возможности. В этой статье рассматриваются многогранные отношения между ВТО и развивающимися странами, изучаются исторический контекст, основополагающие принципы, усилия по либерализации торговли, конкретные положения соглашений, помощь в целях развития, механизмы разрешения споров и будущие направления.

Ключевые слова: *Всемирная торговая организация, развивающиеся страны, глобальная торговля, либерализация.*

Elshan Zohrab Orujov
Doctor of Philosophy in Economic Sciences

Relationships between world trade organization and developing countries

Summary

The World Trade Organization (WTO) stands as the cornerstone of global trade governance, tasked with facilitating trade relations between various members. However, the dynamic between DTT and developing countries requires a complex approach that includes both challenges and opportunities. This article examines the multifaceted relationship between the WTO and developing countries, examining the historical context, underlying principles, trade liberalization efforts, specific agreement provisions, development assistance, dispute settlement mechanisms, and future directions.

Key words: *World Trade Organization, developing countries, global trade, liberalization.*